

**Protopresbiterul
Gheorghios D. Metallinos**

Scrieri, studii...

Texte de experiență pastorală ortodoxă

Traducere din limba greacă:

Cristian Spătărelu

EDITURA EGYMENITA

2017

I. Sfântul Duh și unitatea creștină

1. Dumnezeuul creștinilor

Un argument simplu – și la îndemână – pentru a se susține rudenia Marilor Religii este referirea la un Dumnezeu pe care Îl acceptă împreună. Și sigur că Dumnezeu este unul. Însă acest Unul Dumnezeu este văzut de diferitele religii printr-o perspectivă aparte, încât, în cele din urmă, Dumnezeu diferă de la o religie la alta și se dovedește că așa-numitele religii monoteiste, dar și „confesiunile” creștine, nu se referă la același Dumnezeu.

Dumnezeul creștinilor este într-adevăr unul, dar se distinge în trei Persoane dumnezeiești, fiecare având deplinătatea dumnezeirii, însă fără să fie vorba de „trei dumnezei”, ci de Unul singur, după cum mărturisim și în *Simbolul credinței* („Cred într-Unul Dumnezeu...”). Asta înseamnă că „Dumnezeul care Se descoperă în istorie nu este o existență unică, o unitate autonomă sau o ființă individuală. Este Treime ipostatică, trei Persoane cu existență diferită, dar care au o ființă, voie și lucrare comună”¹.

¹ Christos Giannaras, *Abecedarul Credinței*, Editura Do-mos, Atena, 1983, p. 39.

Rezumând Tradiția creștină ortodoxă și învățătura despre Sfânta Treime, un părinte mai nou al Ortodoxiei, Sfântul Nicodim Aghioritul (†1809), reformulând îndelungata învățătură ortodoxă, scrie: „Noi, ortodocșii, Îl slăvim și adorăm pe Dumnezeu Cel în trei Ipostasuri, care este deopotrivă unime și treime. Unime după ființă și după fire, iar treime după ipostasuri și persoane; unime neamestecată și treime nedespărțită. Nici amestecându-o din pricina unimii, nici despărțindu-o din pricina treimii”². Prin urmare, Unul Dumnezeu al creștinilor ortodocși este treimic: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Sfântul Duh în Scripturi este numit și Mângâietorul (Ioan 14, 16³; 15, 26⁴ etc.), Călăuzitorul. Desigur, numele fiecărei Persoane dumnezeiești nu are legătură cu Unul Dumnezeu și cu cele trei Persoane dumnezeiești. Învățătura dogmatică nu rezultă din vreo gândire filozofică și referire intelectuală la Dumnezeu. Chiar și limbajul teologic folosit, deși are proveni-

² Sfântul Nicodim Aghioritul, *Noua Scară...*, Editura En Volo, 1956, p. 41 (vezi pr. G.D. Metallinos, *Menționări duhovnicești despre „Noua Scară” a Sfântului Nicodim Aghioritul*, în pr. G.D. Metallinos, *Cuvânt și replică – Eseuri teologice*, Editura Armos, Atena, 1992, pp. 61-69).

³ Ioan 14, 16-17: *Și Eu voi ruga pe Tatăl și alt Mângâietor vă va da vouă ca să fie cu voi în veac voi și în voi va fi! Duhul Adevărului, pe Care lumea nu poate să-L primească, pentru că nu-L vede, nici nu-L cunoaște; voi Îl cunoașteți, că rămâne la voi și în voi va fi!* (n.ed.)

⁴ *Iar când va veni Mângâietorul, pe Care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine.* (n.ed.)

entă filozofică, deseori se încarcă semantic, pentru a se putea apropia de taina dumnezeiască, desigur fără s-o înțeleagă pe deplin⁵.

Cele trei Persoane dumnezeiești ale religiei ortodoxe sunt trei moduri de existență fără de început ale celor trei Persoane dumnezeiești și ale relației dintre ele. Se unesc nedespărțit într-o singură Ființă, dar nu ca părți ale unei dumnezeiri, de vreme ce toate trei au împreună, și fiecare separat, întreaga fire dumnezeiască și de aceea se numesc „deoființă” între ele. Ne vom referi iarăși la cuvintele Sfântului Nicodim: „Un singur Dumnezeu este, într-o singură închinare și adorare, închinat și adorat de către toată zidirea cea simțită trupește și înțeleasă cu mintea”. Sfânta Treime este „deoființă și deofire și din aceeași lucrare și atotputernică și unită în sine însăși”⁶. Cele trei Persoane dumnezeiești „cu lucrările firești ale dumnezeirii... Mai bine-zis au toate trei, una și aceeași lucrare”⁷.

Ce înseamnă toate acestea? După cum Însuși Dumnezeu Treimic le-a descoperit proorocilor și apostolilor celor îndumnezeiți și uniți cu El, nu putem înțelege sau cunoaște ființa lui Dumnezeu, ci doar felul existenței Lui și relațiile dintre Persoanele Sfintei Treimi. După Sfântul Ioan Damaschinul

⁵ Și Chr. Giannaras spune despre „dogmele” (învățăturile) Bisericii: „Nu au legătură cu probleme filozofice, nu încearcă să răspundă la întrebări teoretice, nici nu împrumută termeni și sensuri din limbajul filozofiei”, *Ibidem*, p. 42.

⁶ *Ibidem*, p. 29.

⁷ *Ibidem*, p. 245.

(adormit întru Domnul înainte de anul 754), Dumnezeu ne-a descoperit „ceea ce ne era cu putință să cunoaștem și putem să ducem”⁸. Astfel, cunoaștem existența lui Dumnezeu, dar nu ființa Lui (adică ce este Dumnezeu). Așadar, denumirile: Tatăl, Fiul, Sfântul Duh nu arată ființa lui Dumnezeu, ci modul lui de existență. Ființa dumnezeiască cea una rămâne nedespărțită și neîmpărțită, în ciuda existenței celor trei Persoane în Sfânta Treime.

Care este deci relația veșnică dintre cele trei Persoane? Tatăl este nenăscut și „prin fire și în chip veșnic” naște pe Fiul și purcede pe Sfântul Duh. Fiul, prin urmare, Se naște, iar Sfântul Duh purcede din Tatăl. Tatăl este rădăcina și începutul-izvorul celorlalte două Persoane și singura pricină a existenței lor. Nașterea (Fiului) și purcederea (Sfântului Duh) sunt diferite între ele. Altminteri s-ar fi folosit același termen. Însă care este esența diferenței nu cunoaștem, fiindcă depășește puterea de înțelegere a oamenilor. Nu este o chestiune de înțelepciune omenească, ci de revelație a lui Dumnezeu Însuși. Să ne amintim cuvântul de mai sus al Sfântului Ioan Damaschinul, care adaugă: „Faptul că există deosebire între naștere și purcedere l-am aflat, dar care este modul deosebirii nicidecum”⁹. De aceea și Sfântul Grigorie Teologul le spunea intelectualilor

⁸ Vezi Ioannis. N. Karmiris, *Rezumat al învățăturii dogmatice a Bisericii Ortodoxe Sobornicești*, Atena, 1957, p. 15.

⁹ Sf. Ioan Damaschinul, *Expunere exactă a credinței ortodoxe*, I, 8 (P.G. 94.824).

din epoca sa (eunomienii¹⁰), care se lăudau cu înțelepciunea lor: „Spune-mi tu ce este nenașterea Tatălui, iar eu îți voi vorbi despre ce este nașterea Fiului și purcederea Duhului, și ne vom sminti amândoi îndeletnicindu-ne cu tainele lui Dumnezeu” (*Cuvântul teologic* V, 8). Orice nerespectare sau încălcare a celor revelate de Dumnezeu este hulire și respingere a revelației dumnezeiești.

Fiul și Sfântul Duh nu se deosebesc doar de Tatăl, ci și între Ei, căci unul este modul de existență al Fiului și altul al Sfântului Duh. În Sfânta Trei-

¹⁰ Eunomienii au fost reprezentanții unei secte conduse de către Eunomiu de Cyzic (m. 394), episcop arian de Cyzic în Mysia, ucenic al lui Aetius (Aetius este fondatorul și conducătorul sectei neoariene a anomeenilor, mai târziu cunoscuți sub denumirea de eunomieni). Eunomiu susținea ideile eretice cum că singurul nume al lui Dumnezeu este Nenăscut, deoarece nenașterea este însăși esența lui Dumnezeu. Acest nume ne dă posibilitatea să facem deosebire între Dumnezeu și celelalte făpturi. Fiul este născut și, ca atare, este de o natură diferită de cea a Tatălui. El este creat din nimic. Întrucât Fiul are un început și un sfârșit, El nu poate fi asemenea Tatălui. Substanța, pe care el o numea Ființa nenăscută, este absolut inteligibilă. Dumnezeu nu știe despre propria sa esență mai mult decât știm noi despre ea. Eunomiu confunda în mod voit însușirile persoanei cu ființa, iar preocuparea centrală a lui Eunomiu era să demonstreze că Fiul nu este Dumnezeu, pornind de la neasemănarea în ființă. Toate aceste gândiri filosofice duse la extremă ale ereziei ariene au făcut ca mulți părinți ai Bisericii din epoca respectivă să contracareze aceste idei teologice greșite: Sfântul Grigorie de Nazianz, Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Ioan Gură de Aur etc. (n.ed.)

me există însușiri „comune” și „necomune”. Unele „însușiri” sunt atribuite tuturor celor trei Persoane datorită ființei lor comune. Comune celor trei Persoane sunt ființa, lucrarea, împărăția, voia, slava, dumnezeirea, faptul că sunt nezidite, veșnice, nedescrise, nealcătuite etc. Nenașterea Tatălui, nașterea Fiului și purcederea Sfântului Duh-Mângâietorului aparțin însușirilor „necomune”¹¹. Orice confuzie în cele necomune este, iarăși, hulă împotriva Sfintei Treimi. În Noul Testament se face o distincție clară între lucrarea Fiului și lucrarea Sfântului Duh. După cum a spus Fiul (Iisus Hristos), Mângâietorul va mărturisi despre Acela (Ioan 15, 26¹²), va „învăța mereu” (pe ucenicii Lui) (Ioan 14, 26¹³), îi va călăuzi „la tot adevărul” (Ioan 16, 13¹⁴). Nu va vorbi „de la Sine” (Ioan 16, 13), ci, după cum spune Hristos, „din al Meu va lua și vă va vesti” (Ioan 16, 14¹⁵). Aceasta este relația și participarea Fiului și a Sfântului Duh la lucrarea mântuirii.

¹¹ Ioannis S. Romanidis, *Teologia dogmatică și simbolică a Bisericii Ortodoxe Sobornicești*, vol. I, Tesalonic, 2009, p. 292.

¹² *Iar când va veni Mângâietorul, pe Care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul Adevărului, Care de la Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine.* (n.ed.)

¹³ *Dar Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe Care-L va trimite Tatăl, în numele Meu, Acela vă va învăța toate și vă va aduce aminte despre toate cele ce v-am spus Eu.* (n.ed.)

¹⁴ *Iar când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va călăuzi la tot adevărul; căci nu va vorbi de la Sine, ci toate câte va auzi va vorbi și cele viitoare vă va vesti.* (n.ed.)

¹⁵ *Acela Mă va slăvi, pentru că din al Meu va lua și vă va vesti.* (n.ed.)

2. Sfântul Duh și Biserica

Lucrarea Sfântului Duh are legătură directă cu Biserica și cu misiunea ei în lume. Biserica este „Trupul lui Hristos” (I Corinteni cap. 12), unitatea și unirea credincioșilor cu firea omenească „slăvită” -îndumnezeită (umanitatea) a lui Iisus Hristos. Hristos și Biserica sunt o unitate nedespărțită și indivizibilă, după Sfântul Ioan Gură de Aur: „un singur neam, al lui Dumnezeu și al oamenilor”¹⁶. Însă această relație s-a realizat „întru Duhul Sfânt”. În ziua Rusaliilor, umanitatea „slăvită” (după firea unită cu dumnezeirea) a lui Hristos revine în lume, după Înălțarea Lui, pentru a continua prezența lui Hristos în lume (vezi Matei 28, 20: *Și iată, Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului*). Însă o prezență într-un mod diferit. Acest lucru este arătat de cuvintele „întru Duhul Sfânt”. Mângâietorul, Sfântul Duh, este trimis de Tată și de Fiu, pentru ca lucrarea lui Hristos să devină realitate în Trupul Lui, Biserica, pentru orice om care crede în El. Hristos a vorbit despre toate acestea la Cina cea de Taină, făcându-le ucenicilor Săi unele făgăduințe aparent bizare. *Puțin și nu Mă veți mai vedea, și iarăși puțin și Mă veți vedea, pentru că Eu Mă duc la Tatăl* (Ioan 16, 16). Aceasta s-a realizat după Învierea Lui prin arătările Sale. *Iarăși voi veni și vă voi lua la Mine, ca să fiți și voi unde sunt Eu* (Ioan 14, 3). Hristos s-a referit și la ziua în care ucenicii vor cunoaște că El este „întru Tatăl” și ei

¹⁶ P.G. 52, p. 789.